

INTERNATIONAL CONFERENCE
“Global Horizons in Philology and Pedagogy: Experiences of Turkic Nations”
September 25, 2025

NITQDƏ LEKSIK NORMANIN POZULMASI SƏBƏBLƏRİ VƏ HALLARI

P.ÜZ.F.D. Məmmədova Esmİra Fərhad qızı

*Bakı şəhəri, adpu-nun “azərbaycan dili və onun
Tədrisi texnologiyası” Kafedrasinin baş müəllimi*

0009-0008-3969-1669

Email: tunaryasin.memmedli@mail.ru

Mob: 0506736689

ÖZET: Leksik norma – dilin leksikası, yəni söz ehtiyatı ilə bağlı olan və cəmiyyət tərəfindən qəbul edilmiş, ədəbi norma çərçivəsində işlənməsi vacib olan qaydalardır. Bu normalar dilin səlis, aydın və düzgün istifadəsini təmin edir. Leksik norma sözlərin düzgün seçilməsi, onların mənasına uyğun işlədilməsi, sinonim və antonimlərin yerində istifadəsi, sabit söz birləşmələrinin (frazoloji vahidlərin) ədəbi dil qaydalarına uyğun şəkildə işlədilməsi ilə bağlıdır. Ədəbi dilin əsas xüsusiyyətlərindən biri onun normalaşdırılmış, yəni müəyyən qayda və qanunlara əsaslanmasıdır. Bu normalar fonetik, leksik, qrammatik və üslubi səviyyələrdə özünü göstərir. Leksik norma, əsasən, sözlərin işlədilmə qaydaları və mənalari ilə bağlı olur. Dilin lüğət tərkibinə daxil olan hər bir söz müəyyən mənaya malikdir və bu mənaya uyğun şəkildə istifadə olunmalıdır. Eyni zamanda, dilin içində müxtəlif söz qrupları – sinonimlər, antonimlər, arxaizmlər, neologizmlər, dialekt sözlər, terminlər və s. mövcuddur ki, onların da işlədilməsində müəyyən ədəbi normalar mövcuddur.

Anahtar kelimələr: leksik norma, sözlər, sinonim, antonim, söz qrupları

CAUSES AND CASES OF VIOLATION OF LEXICAL NORMS IN SPEECH

Mammadova Esmİra Farhad kızı

ABSTRACT: Lexical norms are rules related to the lexicon of the language, that is, the vocabulary, and are accepted by society and must be used within the framework of literary norms. These norms ensure the fluent, clear and correct use of the language. Lexical norms are related to the correct selection of words, their use in accordance with their meaning, the appropriate use of synonyms and antonyms, and the use of stable word combinations (phraseological units) in accordance with the rules of the literary language. One of the main features of the literary language is that it is standardized, that is, based on certain rules and laws. These norms manifest themselves at the phonetic, lexical, grammatical and stylistic levels. Lexical norms are mainly related to the rules and meanings of the use of words. Each word included in the vocabulary of the language has a certain meaning and must be used in accordance with this meaning.

KEY WORDS: lexical norms, words, synonyms, antonyms, groups of words

GİRİŞ: Leksik norma düzgün söz seçimini və istifadəsini tələb edir. Hər bir söz yalnız ona xas olan mənada işlədilməli, kontekstdə fikri aydın və dəqiq ifadə etməlidir. Leksik norma pozularkən söz ya öz mənasından kənar işlənir, ya da ümumiyyətlə kontekstə uyğun olmur. Məsələn, “neft quyusu partladı və çox sayda insan neqativ hala düşdü” cümləsində “neqativ hala düşmək” ifadəsi leksik

norma baxımından düzgün deyil, çünki “neqativ” burada emosional vəziyyəti deyil, ümumi mənfi məqamları bildirən texniki bir termdir və insanlar üçün işlədilməsi uyğun deyil. Bundan başqa, leksik norma dilin sabit söz birləşmələrinin (frazologizmlərin) düzgün istifadəsini də nəzərdə tutur. Məsələn, “suyu süzülmək” ifadəsi məcazi mənada insanın vəziyyətini təsvir edir və bu formada sabitləşmişdir. Onu dəyişdirərək “suyu damlamaq” kimi işlətmək leksik normanı pozar.

Leksik normanın pozulması dedikdə, sözlərin mənasına uyğun olmayan şəkildə işlədilməsi, yəni onların ədəbi dil qaydalarına uyğun gəlməyən formada istifadə olunması başa düşülür. Bu pozuntular müxtəlif səbəblərdən yarana bilər və dilin ümumi ifadə imkanlarını zəiflədə bilər. Leksik normanın pozulması tək-cə ayrı-ayrı sözlərin yanlış işlədilməsi ilə deyil, həm də kontekstdə uyunsuzluq yaradan söz seçimləri ilə müşayiət olunur. Ən çox rast gəlinən leksik norma pozuntuları bunlardır: • Sözlərin yanlış mənada işlədilməsi – Bu, leksik norma pozuntusunun ən geniş yayılmış formasıdır. İnsanlar çox vaxt bir sözün mənə çalarını tam bilmədikləri üçün onu uyğun gəlməyən vəziyyətdə işlədirlər. Məsələn, “əfsanəvi adam” ifadəsi dilimizdə daha çox qeyri-real, mifoloji mənə daşıyan bir obrazı bildirir. Həyatda olan real bir insan üçün bu ifadə işlədildikdə leksik norma pozulur. • Uyğunsuz sinonimlərin seçilməsi – Dilimizdə eyni və ya yaxın mənəli sözlər (sinonimlər) olsa da, onların işlənmə sahələri və üslubi çalarları müxtəlifdir. Məsələn, “ucuz” və “sərfəli” sözləri sinonim kimi qəbul olursa da, “ucuz adam” ifadəsi mənfi mənədadır, halbuki “sərfəli adam” deyilən bir anlayış yoxdur. Beləliklə, sinonimlərin yersiz istifadəsi leksik norma pozuntusudur. • Dialekt və şivə sözlərinin ədəbi dildə işlədilməsi – Bəzi sözlər müəyyən bölgələrdə geniş işlədilsə də, ümumi ədəbi dildə onların istifadəsi qəbul olunmur. Məsələn, “çörəyi basdırmaq” ifadəsi bəzi şivələrdə işlədilir, lakin ədəbi dildə “çörək yemək” kimi istifadə olunmalıdır. • Kobud, vulqar sözlərin işlədilməsi – Ədəbi dildə yüksək nitq mədəniyyəti tələb olunduğu üçün küçə danışıq tərzində olan, kobud ifadələrin işlədilməsi leksik norma pozuntusu sayılır. • Pleonazm və ya artıq söz işlətmə – Eyni mənə daşıyan sözlərin yersiz təkrarı da leksik normanın pozulmasıdır. Məsələn, “öncədən qabaqcadan xəbərdarlıq etmək” ifadəsində “öncədən” və “qabaqcadan” sözləri eyni mənəni verir və bir yerdə işlədilməsi artıqdır. Leksik norma pozuntuları adətən dil daşıyıcılarının dil qaydalarını yaxşı bilməməsi, təhsilin səviyyəsinin aşağı olması, danışıq dilinin təsiri, tərcümə səhvləri və ya üslubi qeyri dəqiqliklər nəticəsində baş verir. Xüsusilə, sosial şəbəkələrin təsiri, texniki və ixtisaslaşmış terminlərin gündəlik dilə daxil olması da müəyyən problemlərə səbəb olur. Bəzən rus dilindən və ya digər xarici dillərdən tərcümə zamanı orijinal mətnin strukturu və sözləri olduğu kimi saxlanılır və bu, Azərbaycan dilinin leksik normalarına zidd olur. Nitqdə leksik normanın pozulması, dilin strukturu və qaydalarına zidd olan müxtəlif hallarda baş verən problemləri təsvir edir. Bu pozulumlar, dilin düzgün və qəbul edilmiş formalarına uyğun olmayan sözlərin və ifadələrin istifadəsi nəticəsində yaranır. Leksik norma, dilin səlis, anlaşılır və harmonik şəkildə işləməsini təmin edən əsas qaydalardır. Leksik normanın pozulması isə kommunikasiya zamanı başa düşülməməyə, anlaşılmazlığa, bəzən isə qarışıqlığa yol açar bilər.

Dil normalarının pozulması, qarşılıqlı anlaşılmazlığa, nitqin aydın olmamasına və bəzən insanların bir-birilərini yanlış anlamasına səbəb ola bilər. Leksik normanın pozulması daha çox qeyri-standart ifadələrdən istifadə edilməsi, yanlış söz və ifadə seçimi və dilin təhrif edilməsi ilə müşahidə olunur.

Leksik norma, bir dilin lüğətini, yəni sözlərin və ifadələrin düzgün istifadəsini tənzimləyən qaydalar toplusudur. Nitqdə leksik normanın pozulması, ünsiyyətin səmərəliliyini azaldır, anlaşılmazlıqlara yol açır və nitq mədəniyyətini mənfi təsir edir. Leksik normanın pozulmasının səbəbləri və halları müxtəlifdir. Leksik normanın pozulmasının səbəbləri

Leksik normanın pozulması müxtəlif səbəblərdən baş verə bilər. Bu səbəblər həm dilin təbii inkişafı ilə, həm də cəmiyyətin dilə münasibəti ilə bağlı ola bilər. Bəzi hallarda leksik norma qəsdən pozulur, bəzi hallarda isə bunun səbəbi dilin yanlış istifadəsidir.

Dil səhvləri və təhsil çatışmazlıqları

Təhsil səviyyəsi, nitqdə leksik normanın pozulmasında mühüm rol oynayır. Uşaqların və gənclərin dil bacarıqları, onların aldığı təhsildən asılıdır. Müvafiq dil biliklərinə malik olmayan şəxslər, sözləri yanlış tələffüz edə, ya da kontekstdə düzgün istifadə etməyə bilər. Təhsilin zəif olması, dilin zəifləməsinə və leksik normanın pozulmasına gətirib çıxarır.

Leksik normanın pozulmasının ən əsas səbəblərindən biri təhsil səviyyəsinin aşağı olması və dilin düzgün istifadəsi ilə bağlı məlumatın çatışmazlığıdır. Təhsil səviyyəsi az olan şəxslər dilin qaydalarına bələd olmaya bilərlər və bu da leksik normanın pozulmasına səbəb olar. Dilin düzgün istifadəsi, daha çox təhsil və dilin təbii şəkildə inkişaf etməsi ilə bağlıdır.

Məsələn:

- Bir çox insan “daha doğrusu” və “doğru olaraq” ifadələrini qarışdırır və nəticədə yanlış mənalar ortaya çıxır.
- Müəyyən sözlərin düzgün yazılmaması, məsələn, “yazıq” əvəzinə “yazıq” şəklində yazılması və ya “qədəm” əvəzinə “qədəm” deyilməsi.

2. Yerli dialektlər və regional fərqliliklər [4, s.57]

Dil, regiondan-regiona dəyişir və bəzi sözlər yalnız müəyyən bir coğrafi bölgədə istifadə olunur. Bu, leksik normanın pozulmasına səbəb ola bilər, çünki eyni söz müxtəlif bölgələrdə fərqli mənalara gəlir. Bu regional fərqlilik, ünsiyyət zamanı anlaşılmaqlara yol açır.

Dil, müxtəlif bölgələrdə və sosial qruplarda fərqli şəkildə istifadə olunur. Hər bir regionun və ya sosial qrupun özünəməxsus dil xüsusiyyətləri və leksik qaydaları var. Bu, bəzən leksik normanın pozulmasına səbəb ola bilər, çünki bəzi ifadələr yalnız müəyyən bir regionda və ya qrupa aiddir. Dialektlərdə və şivələrdə istifadə olunan ifadələr, ümumi dil norması ilə uyğun gəlmədikdə, bu da dilin leksik normasının pozulmasına gətirib çıxara bilər.

Məsələn:

- “Araba” (şəhərlərdə) və “çeylək” (kəndlərdə) sözü arasında regional fərq vardır. Şəhərdəki dil istifadəsi daha çox “araba” ifadəsini qəbul edir, amma kəndlərdə “çeylək” daha çox işlədilir.
- Eyni zamanda, bəzi bölgələrdə “görüşmək” yerinə “görüşə” və ya “əl çəkmək” yerinə “əlini sıxmaq” ifadələri istifadə olunur, bu da dilin tək bir forması ilə uyğun gəlmir.

3. Qeyri-standart və təhrif edilmiş ifadələrin istifadəsi

Dil təbiətindəki qeyri-standart ifadələr və təhrif edilmiş sözlər də leksik normanın pozulmasına səbəb ola bilər. Bu hallarda, nitqdə istifadə edilən söz və ifadələr ümumi dil qaydalarına uyğun gəlmir. Qeyri-standart və təhrif edilmiş ifadələr çox zaman gündəlik, qeyri-rəsmi ünsiyyət zamanı istifadə olunur və bu da dilin ümumi formasına ziddir.

Məsələn:

- “Qəbz” əvəzinə “qəblə” kimi təhrif edilmiş ifadələr.
- “Şəkil çəkmək” əvəzinə “fotoqraf çəkmək” kimi ifadələrin istifadə edilməsi.

4. Yad dildən alınan sözlərin uyğunsuz istifadəsi

Qloballaşmanın və informasiya texnologiyalarının inkişafı ilə, xüsusilə ingilis dilindən alınan sözlərin istifadəsi artıb. Bu sözlər, bəzən düzgün şəkildə uyğunlaşdırılmadığı və ya yanlış formada işlədildiyi üçün leksik normanı poza bilər. Yad dildən alınan sözlərin düzgün tərcümə olunmaması və ya təhrif olunması da dilin qaydalarına uyğun gəlməyən hallara yol açır.

Məsələn:

- “Smartfon” və ya “sosial media” kimi sözlər dilə daxil olduqca, bəzi insanlar bu sözləri tam olaraq Azərbaycan dilinə uyğunlaşdırmadan istifadə edirlər.

- “E-mail” əvəzinə “elektron məktub” istifadə edilməli olsa da, bəzi hallarda ingilis dilindən “email” ifadəsi hələ də istifadə olunur.

5. Dialekt və idiolekt fərqləri

Leksik normanın pozulması, həm də dilin müxtəlif sosial təbəqələrində istifadə olunan fərqli idiolektlərdən qaynaqlanır. Hər bir fərdin özünəməxsus dil istifadəsi və ifadə tərzidir, bu da leksik normanı poza bilər. Bu fərqliliklər, xüsusilə aşağı təbəqələrdən olan insanlar arasında daha çox müşahidə olunur. Bəzi sözlərin və ifadələrin məna dəyişikliyi və istifadəsi sosial və mədəni amillərə bağlı olaraq dəyişir.

Məsələn:

- “Dost” sözünü “yoldaş” və ya “yoldaşım” şəklində istifadə etmək idiolektal fərqlərdən qaynaqlana bilər.
- “Kömək etmək” və “yardım etmək” ifadələri müəyyən idiolektlərdə təkrar olaraq yanlış istifadə edilə bilər.

6. Gündəlik Ünsiyyət

Gündəlik ünsiyyət mühitində, insanlar bəzən rəsmi dil qaydalarına əməl etmirlər. Qeyri-rəsmi mühitdə istifadə olunan sözlər, ifadələr və jargonlar leksik normanın pozulmasına səbəb ola bilər. Məsələn, gənclərin arasında yayılan sleng ifadələri, daha geniş mühitdə anlaşılmaqlara yol açır.

7. İnformasiya Texnologiyaları

Müasir dövrdə informasiya texnologiyalarının inkişafı, nitqdə leksik normanın pozulmasına səbəb ola bilər. Sosial şəbəkələrdə, forumlarda və mesajlaşma tətbiqlərində istifadə olunan qısa yazılar, emojilər və qeyri-rəsmi dil formaları, standart lüğət qaydalarını pozur. Bu, gənclərin nitqində lüğət zənginliyini azaldır.

8. Sosial və Mədəni Faktorlar

Cəmiyyətin sosial strukturu və mədəni dəyərləri, leksik normanın pozulmasında təsirli amillərdir. Məsələn, müəyyən sosial qruplar arasında özünəməxsus sözlər və ifadələr istifadə olunur. Bu, bəzən leksik normanın pozulmasına gətirib çıxarır. Belə hallarda, insanlar müəyyən sosial mühitlərdə başa düşülməyən ifadələrdən istifadə edirlər.

9. Duyğusal Vəziyyət

İnsanların nitqi, onların emosional vəziyyətindən asılıdır. Stress, narahatlıq və ya digər emosional hallar, insanın nitqindəki leksik normanın pozulmasına səbəb ola bilər. Məsələn, bir şəxs hiss etdiyi həyəcan və ya qorxu zamanı, sözlərin düzgün tələffüzünü və ya kontekstini unuda bilər. [3]

Leksik Normanın Pozulmasının Halları

Leksik normanın pozulmasının müəyyən hallarda daha qabarıq şəkildə ortaya çıxması mümkündür. Bu halların əsasını, dilin təbii inkişafı və sosial dəyişikliklər təşkil edir.

Sinonimlərin qeyri-dəqiq istifadəsi

Sinonimlər çox zaman qarışdırılır və düzgün seçilmir. Bu, bəzən sözlərin mənalarının bir-birinə yaxın olmasına baxmayaraq, istifadə olunduğu kontekstdə fərqli mənalar daşmasına səbəb olur. Bu, leksik normanın pozulmasına gətirib çıxara bilər.

Məsələn:

- “Böyük” və “yüksək” sözləri sinonimlər kimi istifadə edilə bilər, amma “böyük ev” və “yüksək ev” ifadələri fərqli məna kəsb edir.
- “İşləmək” və “təhlükəsizlik” sözlərinin sinonim kimi qarışdırılması, anlaşılmaqlıq yaradaraq normanın pozulmasına səbəb ola bilər.

2. Çoxmənalı sözlərin yanlış istifadəsi

Çoxmənalı sözlərin yanlış kontekstdə işlədilməsi də leksik normanın pozulmasına səbəb olur. Çoxmənalı sözlər, mənalari bir-birinə yaxın olsa da, hər zaman eyni şəkildə istifadə edilə bilməz. Bu, leksik səhvlərə yol açır.

Məsələn:

- “Araba” sözü həm nəqliyyat vasitəsi, həm də “gələcək” mənasında işlədilə bilər, amma hər iki mənadə istifadə olunarsa, bu, qarışıqlığa səbəb ola bilər.
- “Baxmaq” və “görmək” sözləri də çoxmənalıdır, amma bunlar hər kontekstdə leksik baxımdan düzgün istifadə olunmalıdır.

3. Qeyri-standart və təhrif olunmuş ifadələrin istifadəsi

Leksik normanın pozulması hallarında bəzən qeyri-standart və təhrif olunmuş ifadələr istifadə olunur. Bu, adətən şifahi nitqdə, xüsusən də qeyri-rəsmi ünsiyyətdə, insanların daha rahat və gündəlik dilində baş verir. Bu cür ifadələr, bəzən şifahi nitqin “səhv” və ya “yarımçıq” şəklində işlənməsi ilə yaranır və bu da dilin normativ formalarına uyğun olmayan hallara yol açır.

Məsələn:

- “Feysbuk” əvəzinə “Facebook” sözünün və ya “insta” yerinə “Instagram” istifadə edilməsi, dilin rəsmi norması ilə ziddiyyət təşkil edir.
- “Teleqram” yerinə “Telleqram” kimi səhv yazılışlar və təhrif olunmuş sözlər də leksik normanı poza bilər.

4. Qloballaşma və xarici dildəki sözlərin düzgün istifadəsi

Son illərdə dünyada qloballaşma prosesləri güclənmiş və dünya xalqları arasında dillərarası kommunikasiya daha da artmışdır. İngilis dili başda olmaqla digər dünya dillərindən alınan bir çox sözlər dilə daxil olub, dilin leksik normasında müəyyən dəyişikliklərə səbəb olmuşdur. Bu sözlər, bəzən Azərbaycan dilinin strukturu ilə uyğun gəlmədikdə və ya yanlış şəkildə istifadəyə verildikdə leksik normanın pozulmasına gətirib çıxara bilər.

Məsələn:

- İngilis dilindəki “selfie” sözünün təhrif olunaraq “selfi” şəklində istifadə edilməsi, dilin normativ qaydalarına ziddir.
- “Laptop” əvəzinə “kompüter” və ya “smartfon” yerinə “telefon” kimi düzgün ifadələrdən istifadə etməyi unutmaq da leksik normanın pozulmasına səbəb olur.

5. Təhrif olunmuş sözlər və ifadələr

Bəzi hallarda, sözlər və ifadələr mədəni və sosial təsirlərdən dolayı təhrif edilə bilər. İnsanlar müəyyən bir mədəniyyətə, dillə bağlı yeniliklərə və ya populyar dil üslublarına uyğun olaraq leksik ifadələri təhrif edirlər. Bu isə bəzən düzgün anlamın itib gətməsinə səbəb olur.

Məsələn:

- “Qəbul etmək” əvəzinə “qəblə” sözünün işlədilməsi.

Məsələn:

- “Görüşmək” və ya “görüşə getmək” ifadələri yerinə “görüşü keçirmək” kimi təhrif olunmuş ifadələrin istifadəsi.

Leksik normanın pozulmasının nəticələri və təsirləri

Leksik normanın pozulması, dilin təbii və səliss işləməsini çətinləşdirir. Kommunikasiya zamanı anlaşılma problemləri yarana bilər, nitqin aydınlığı azalır və qarışıqlıq meydana gəlir. Əgər dilin leksik normasına riayət olunmazsa, bu, həm gündəlik ünsiyyətdə, həm də rəsmi və yazılı dillə əlaqəli problemlərə yol açır.

1. Anlaşılmazlıq və dilin təsirini azaltma

Leksik normanın pozulması ən çox başa düşülməzliyin yaranmasına səbəb olur. İnsanlar arasında səhv anlaşılmalardan, qarışıqlıqlardan və təhrif olunmuş mənalardan yaranmasına səbəb ola bilər. Bir sözün yanlış və ya qeyri-düzgün istifadə edilməsi, cümlənin və ya mesajın mənasını dəyişə bilər.

Məsələn:

- Bir cümlədə “böyük” və “yüksək” kimi sözlərin qarışdırılması, ifadənin mənasının itirilməsinə səbəb ola bilər: “Böyük ev” və “yüksək ev” ifadələri fərqli mənalara ifadə edir.
- “Baxmaq” və “görmək” sözlərinin qarışdırılması da, bir çox hallarda qeyri-dəqiq anlaşılmalara yol açır.

2. Dil təhlükəsi və konservasiyanın azalması

Leksik normanın pozulması zamanla dilin zəifləməsinə və daha çox təhrif olunmasına səbəb ola bilər. Dilin qorunması və təmizliyi məsələsi müasir dövrimizdə əhəmiyyət kəsb edir. Qeyri-standart ifadələr və təhrif olunmuş sözlər gündəlik dilə daxil olduqda, dilin qorunması və onun orijinal strukturlarının saxlanması çətinləşir.

3. Dil və mədəniyyətin inkişafı

Dil, bir xalqın mədəniyyətini, tarixini və kimliyini əks etdirir. Leksik normanın pozulması, yalnız dilin düzgünlüyünü deyil, həm də milli və mədəni kimliyin təhrif olmasına gətirib çıxara bilər. Belə hallarda, dilin normativ qaydalarına riayət edilməməsi, gələcəkdə dilin zəifləməsinə və mədəniyyətin itirilməsinə səbəb ola bilər.

Məsələn:

- Xarici dil təsirinin artması və bəzi sözlərin “tərcümə” edilməsi, öz dilimizin zənginliyini və mədəniyyətimizi unudulmasına səbəb ola bilər.
- Azərbaycan dilindəki “öyrənmək” və “tərcümə etmək” kimi köhnə və zəngin ifadələrin istifadəsindən çəkinmək, dilin zənginliyinin azalmasına gətirib çıxara bilər.

Leksik normanın pozulmasının qarşısının alınması və düzəldilməsi

Leksik normanın pozulmasının qarşısını almaq üçün dilin qorunmasına yönəlmiş müxtəlif yanaşmalar və təhsil metodları mövcuddur. Bu sahədə bəzi tədbirlər və tədbirlər aşağıda sıralanmışdır:

1. Təhsil və dil maarifi

Təhsil sistemində dilin düzgün istifadəsi və leksik normanın əhəmiyyəti barədə şagirdlərə və tələbələrə maarifləndirmə proqramları tətbiq olunmalıdır. Dilin normalarına riayət edilməsi və düzgün istifadə etmənin əhəmiyyəti məktəblərdə və universitetlərdə vurğulanmalıdır.

2. Dil qayda və prinsiplərinin təşviqi

Ədəbiyyat və jurnalistika sahəsində işləyənlər, leksik normanı qorumağa və təbliğ etməyə çalışmalıdırlar. Eyni zamanda, media və sosial şəbəkələrdə düzgün dil istifadəsi təşviq edilməli və qeyri-standart ifadələrdən çəkinilməlidir.

3. Xarici sözlərin təşviqi və düzgün istifadəsi

Xarici dildən alınan sözlərin düzgün tərcümə edilməsi və ya uyğunlaşdırılması vacibdir. Bu, həm dilin orijinallığını qorumağa, həm də leksik normanın pozulmasının qarşısını almağa kömək edəcəkdir.

Leksik normanın pozulması, dilin anlaşılqlılığını və düzgünlüyünü zədələyir, qarışıqlığa səbəb ola bilər. Təhsil, mədəniyyət və dilin qorunması sahəsində tədbirlər görmək, dilin gələcək inkişafı üçün vacibdir. Dilin normativ qaydalarına riayət etmək, həm gündəlik həyatımızda, həm də rəsmi ünsiyyətdə doğru və səlis kommunikasiya üçün vacibdir. Dil, yalnız cəmiyyətin deyil, həm də bir xalqın mədəniyyətinin və kimliyinin təəcəssümüdür, buna görə də onun qorunması və düzgün istifadəsi çox önəmlidir. Nitqdə leksik normanın pozulması, cəmiyyətin dil bacarıqlarına mənfi təsir edir. Bu, yalnız təhsil, mədəniyyət və sosial faktorlarla bağlı deyil, həm də müasir texnologiyaların təsiri ilə ortaya çıxır. Leksik normanın

INTERNATIONAL CONFERENCE
“Global Horizons in Philology and Pedagogy: Experiences of Turkic Nations”
September 25, 2025

pozulmasının səbəblərini anlamaq, dilin zənginliyini artırmaq və ünsiyyətin səmərəliliyini təmin etmək üçün vacibdir.

Kaynakçı:

1. Kərimov Y.Ş. İbtidai siniflərdə ana dilinin tədrisi metodikası. Bakı, Maarif, 2000. 392 s.
2. Kərimov Y.Ş. Ana dilinin tədrisi metodikası/ Bakı Kövsər – 2011 - 564 s.
3. Kərimov Y.Ş. İbtidai siniflərdə Azərbaycan dilinin tədrisi metodikası/ Bakı Səda – 2013 - 552 s.
4. Qədirov Ə.Ə. Uşaq psixologiyası. Bakı, Maarif, 2000, 396 S
5. Qurbanov, A. Müasir Azərbaycan ədəbi dili / Bakı: “Elm və təhsil”, 2010, 452 s.
6. Qurbanov V. Azərbaycan dilinin tədrisi metodikası (dərslük) / Bakı: “Müəllim”, 2014 – 258 s.
7. Maqsudov E.S. Azərbaycan dilinin tədqiqi və tədrisi məsələləri / Bakı: “ Elm və təhsil”, 2012 – 280 s.
8. Məmmədov, A. Azərbaycan dilinin tədrisi tarixi (dərs vəsaiti) / Bakı – 2011 – 310 s.
9. Məmmədova, A. Azərbaycan dilinin tədrisi tarixi / Bakı: “Mütərcim”, 2015 – 328 s.